

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเพื่อศึกษากระบวนการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรภายใต้สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty, PCT) และวิเคราะห์ผลกระทบต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty, PCT) ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในกระบวนการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรทั้ง 3 กลุ่มคือ นักประดิษฐ์ ตัวแทนสิทธิบัตรและกรมทรัพย์สินทางปัญญา โดยศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากสถิติการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรการประดิษฐ์ของประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ ที่เป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) แล้ว โดยคาดว่าจะส่งผลกระทบใกล้เคียงกันกับประเทศไทย ประกอบกับข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการต่อผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อกระบวนการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรเพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) ต่อประเทศไทย

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ผลการศึกษากระบวนการยื่นคำขอสิทธิบัตรตามสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT)

จากการศึกษาพบว่า เป็นสนธิสัญญาที่อำนวยความสะดวกในการยื่นคำขอรับสิทธิบัตร โดยการยื่นคำขอสิทธิบัตรระหว่างประเทศเพียงคำขอเดียว และสามารถเลือกให้ได้รับความคุ้มครองใน 133 ประเทศที่เป็นสมาชิก ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลักคือ ขั้นตอนระหว่างประเทศและขั้นตอนภายในประเทศ เริ่มจากการยื่นคำขอสิทธิบัตรระหว่างประเทศต่อสำนักงานที่มีอำนาจรับคำขอโดยระบุประเทศที่ต้องการจะได้รับความคุ้มครองได้มากกว่า 1 ประเทศที่เป็นสมาชิก และสำนักงานที่มีอำนาจรับคำขอจะทำการตรวจสอบพื้นฐานถึงความถูกต้องของคำขอสิทธิบัตรระหว่างประเทศ จากนั้นส่งไปยังองค์กรที่มีหน้าที่ตรวจค้นระหว่างประเทศ (ISA) เพื่อทำการตรวจค้นเปรียบเทียบกับงานที่มีปรากฏอยู่แล้ว (prior art) และจัดทำผลการตรวจค้นระหว่าง

ประเทศ (ISR) และ Written Opinion จากนั้นสำนักงานสากล (IB) จะทำการประกาศโฆษณาคำขอสิทธิบัตรระหว่างประเทศภายใน 18 เดือนนับจากวันที่ยื่นคำขอสิทธิบัตรเป็นครั้งแรก (priority date) หลังจากประกาศโฆษณาแล้ว ผู้ขอรับสิทธิบัตรอาจดำเนินการเข้าสู่ขั้นตอนภายในประเทศต่อสำนักสิทธิบัตรที่ประสงค์จะขอรับความคุ้มครองเพื่อขอรับจดทะเบียนสิทธิบัตรต่อไป หรือผู้ขออาจเลือกให้มีการตรวจสอบเบื้องต้นระหว่างประเทศเพื่อใช้ผลการตรวจสอบเบื้องต้นระหว่างประเทศ (IPRP) ในการดำเนินการเข้าสู่ขั้นตอนภายในประเทศต่อไป

ผลการตรวจค้นระหว่างประเทศ (ISR) Written Opinion และ ผลการตรวจสอบเบื้องต้นระหว่างประเทศ (PRP) เป็นเอกสารที่แสดงให้เห็นผลการตรวจค้นเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งความคิดเห็นของผู้ตรวจสอบที่แสดงถึงว่าการประดิษฐ์นั้นมีคุณสมบัติอันสามารถได้รับจดทะเบียนสิทธิบัตรได้หรือไม่ อันประกอบด้วย ความใหม่ (novelty) ขั้นตอนการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น (Inventive step) และความสามารถในการประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรม (Industrial Applicable) โดยรายงานทั้งสองฉบับนี้จะช่วยให้ผู้ขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรสามารถประเมินโอกาสที่จะได้รับความคุ้มครองสิทธิบัตรของคำขอสิทธิบัตรนั้นๆ ก่อนที่จะดำเนินการเข้าสู่อีกขั้นตอนหนึ่งคือ ขั้นตอนภายในประเทศ (National Phase) โดยเมื่อยื่นคำขอสิทธิบัตรระหว่างประเทศแล้วสามารถยืดระยะเวลาในการดำเนินการเข้าสู่ขั้นตอนภายในประเทศออกไปได้ 30 เดือนหลังจากวันที่ยื่นคำขอสิทธิบัตรไว้ครั้งแรก (Priority date) อันเป็นการชะลอการเสียค่าใช้จ่ายเพื่อดำเนินการเข้าสู่การขอรับความคุ้มครองในขั้นตอนภายในประเทศในประเทศต่างๆ ต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม การขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรภายใต้สนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) ไม่ได้เป็นระบบการจดทะเบียนสิทธิบัตรนานาชาติ (International Patent) ที่มีผลคุ้มครองทั่วโลก ขั้นตอนการพิจารณาการจดทะเบียนสิทธิบัตรนั้นนั้นยังคงเป็นอำนาจและหน้าที่ของสำนักสิทธิบัตรแต่ละประเทศ

5.1.2 ผลการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประเทศอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์หลังจากเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร

จากการศึกษาพบว่าหลังจากที่ทั้งสองประเทศเข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญาแล้ว จำนวนการยื่นคำขอสิทธิบัตรการประดิษฐ์โดยตรง (Direct National filings) ของทั้งสองประเทศที่ยื่นโดยชาวต่างชาติลดลงอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถิติของประเทศอินโดนีเซียที่มีการรวบรวมสถิติทั้ง

จำนวนการยื่นคำขอสิทธิบัตรที่ยื่นโดยตรงและการยื่นผ่าน National Phase ของ PCT ที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าคำขอสิทธิบัตรของชาวต่างชาติลดลงในช่วง 2 ปีหลังจากที่อินโดนีเซียเป็นสมาชิกสนธิสัญญา และเพิ่มขึ้นในปริมาณที่ใกล้เคียงกันกับช่วงก่อนที่เป็นสมาชิก

5.1.3 ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อนักประดิษฐ์ไทย

นักประดิษฐ์ที่ประสงค์จะขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรในหลายประเทศสามารถที่จะยื่นคำขอสิทธิบัตรระหว่างประเทศเพียงคำขอเดียวและยืดระยะเวลาการดำเนินการในขั้นตอนการขอรับความคุ้มครองภายในประเทศออกไปได้อีก 30 หรือ 31 เดือนนับจากวันที่ยื่นคำขอสิทธิบัตรครั้งแรก อันเป็นการชะลอเวลาการเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการภายในแต่ละประเทศออกไปและคำขอสิทธิบัตรระหว่างประเทศนี้ยังได้รับการกลั่นกรองจากการที่มีผลการตรวจค้นระหว่างประเทศ (ISR) และผลการตรวจสอบเบื้องต้นระหว่างประเทศ (IPRP) อันเป็นที่เชื่อถือของสำนักสิทธิบัตรประเทศต่างๆ ซึ่งจะช่วยให้นักประดิษฐ์สามารถประเมินโอกาสที่การประดิษฐ์นั้นจะได้รับการจดทะเบียนสิทธิบัตรมากขึ้นเพียงใด ก่อนที่จะเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการดำเนินการเข้าสู่ขั้นตอนต่างประเทศต่อไป

จากการศึกษาพบว่า การประดิษฐ์ที่นักประดิษฐ์จะขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรนั้นจะต้องเป็นการประดิษฐ์ที่จะผลิตขายจริงๆ และจะเลือกจดในประเทศที่มีตลาดของการประดิษฐ์นั้น เพื่อความคุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ต้องเสียไปในการดำเนินการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตร โดยสิ่งที่นักประดิษฐ์ให้ความสำคัญมากที่สุดในการยื่นคำขอสิทธิบัตรคือค่าใช้จ่ายและระยะเวลาการดำเนินการจนกระทั่งได้รับการจดทะเบียนสิทธิบัตร ดังนั้นเมื่อพิจารณาในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขอรับสิทธิบัตรตามสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) แล้วพบว่า นักประดิษฐ์จะต้องเสียค่าใช้จ่ายขั้นต่ำประมาณ 168,277 บาท (กรณีที่ไม่มีกรณียื่นคำร้องขอตรวจสอบเบื้องต้นระหว่างประเทศ) หรือ 248,779 บาท (กรณีที่มีการยื่นคำร้องขอตรวจสอบเบื้องต้นระหว่างประเทศ) ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นมาจากการยื่นคำขอสิทธิบัตรตามระบบเดิมที่ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันนี้ ซึ่งทั้งนี้หากคำขอสิทธิบัตรนั้นขาดคุณสมบัติที่จะได้รับการจดทะเบียนสิทธิบัตร การยื่นคำขอสิทธิบัตรระหว่างประเทศจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตร โดยเสียค่าใช้จ่ายในการยื่นคำขอสิทธิบัตรระหว่างประเทศเพียงค่าใช้จ่ายเดียว และสามารถลดเลิกการตัดสินใจการดำเนินการดำเนินการเข้าสู่ขั้นตอนภายในประเทศได้ แต่ถ้าหากว่าการประดิษฐ์นั้นมีคุณสมบัติที่มั่นใจว่าจะได้รับการจดทะเบียนสิทธิบัตรอยู่แล้ว การยื่นคำ

ขอสิทธิบัตรระหว่างประเทศจะไม่ได้ช่วยลดค่าใช้จ่ายโดยรวม เพราะเมื่อผ่านกระบวนการขอรับสิทธิบัตรตามสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตรแล้ว ก็ยังคงต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเตรียมคำขอเป็นภาษาราชการต่างๆ ที่สำนักสิทธิบัตรแต่ละประเทศต้องการอยู่ดี

สำหรับเรื่องระยะเวลานั้น การดำเนินการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรตามสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) เป็นกระบวนการที่ใช้เวลาค่อนข้างนาน ถึงแม้จะได้รับการคุ้มครองสิทธิบัตรตั้งแต่วันที่ยื่นคำขอสิทธิบัตร แต่กว่าจะได้รับการจดทะเบียนสิทธิบัตรนั้นใช้เวลานานขึ้นโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 5 ปี อาจทำให้มีผลต่อความมั่นใจในการวางแผนการตลาดและอาจเสียโอกาสทางการตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการประดิษฐ์ที่มีกระบวนการด้านวิจัยและพัฒนาที่ไม่ยาวมากนัก

5.1.4 ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อตัวแทนสิทธิบัตรไทย

จากการศึกษาพบว่าหากไทยเข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) แล้วปริมาณงานของตัวแทนสิทธิบัตรในช่วง 2 ปีนับจากวันที่เข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญาจะลดลงอย่างมาก ทั้งนี้เพราะคำขอสิทธิบัตรระหว่างประเทศกำลังดำเนินการอยู่ในขั้นตอนระหว่างประเทศอันส่งผลให้รายได้ของตัวแทนสิทธิบัตรลดลงด้วย แต่หลังจากผ่านช่วง 2 ปีไปแล้วปริมาณคำขอสิทธิบัตรจะเพิ่มขึ้นเหมือนก่อนเข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญาแต่ยังไม่สามารถยืนยันได้อย่างแน่นอนว่าจะเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมหรือไม่

นอกจากนี้ตัวแทนสิทธิบัตรจะต้องมีการฝึกฝนและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในการเรียนรู้รายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการขอรับความคุ้มครองด้านสิทธิบัตร (PCT) อย่างถ่องแท้ และพัฒนาตัวเองให้เป็นตัวแทนสิทธิบัตรที่สามารถเป็นที่ปรึกษาได้อย่างแท้จริง ตั้งแต่เริ่มกระบวนการจัดเตรียมคำขอสิทธิบัตรจนถึงการจดทะเบียนสิทธิบัตร สิ่งที่ตัวแทนสิทธิบัตรจะต้องพัฒนาอย่างมากคือการใช้ภาษาอังกฤษในการเขียนรายละเอียดการประดิษฐ์ เพราะเป็นภาษาที่ใช้ในการเขียนรายละเอียดการประดิษฐ์จะไม่ใช้ภาษาทั่วไปที่ใช้กันจะต้องมีการฝึกฝนและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถแข่งขันกับตัวแทนสิทธิบัตรประเทศอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (PCT) ได้

5.1.5 ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อกรมทรัพย์สินทางปัญญา

จากการศึกษาพบว่าจำนวนการยื่นคำขอสิทธิบัตรการประดิษฐ์ของประเทศไทยนั้นมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อยๆ และเป็นคำขอสิทธิบัตรของชาวต่างชาติคิดเป็นสัดส่วนมากกว่า 80% ของคำขอสิทธิบัตรทั้งหมด

ปัญหาที่สำคัญของการขอรับความคุ้มครองสิทธิบัตรของไทยในปัจจุบันนี้คือ ระบบการให้บริการยังขาดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะระยะเวลาการพิจารณาตรวจสอบรายละเอียดการประดิษฐ์ที่นานเกินไป และการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ยังไม่ระยะเวลาแบบแผนที่แน่นอน รวมถึงขาดโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฐานข้อมูลในการตรวจค้นข้อมูลรายละเอียดการประดิษฐ์

เมื่อไทยเข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตรนั้น คาดว่าจะส่งผลกระทบด้านรายได้ เนื่องจากจำนวนคำขอสิทธิบัตรที่ยื่นต่อสำนักสิทธิบัตรในช่วง 2 ปีหลังจากเป็นสมาชิกจะลดลงเพราะคำขอสิทธิบัตรระหว่างประเทศอยู่ในช่วงการดำเนินการในต่างประเทศ ส่งผลให้รายได้ของสำนักสิทธิบัตรจะลดลงในช่วง 2 ปีนี้ และจะกลับมาเหมือนเดิมหรืออาจจะมากกว่าเดิมหลังจากผ่านช่วงเวลานี้ไปแล้ว

นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบด้านบุคลากรโดยเฉพาะ ผู้ตรวจสอบสิทธิบัตรที่จะต้องมีการเพิ่มทั้งคุณภาพและปริมาณให้สอดคล้องกับปริมาณคำขอสิทธิบัตรที่เพิ่มขึ้น โดยการเพิ่มผลตอบแทนเพื่อจูงใจให้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ เข้ามาทำหน้าที่ เป็นผู้ตรวจสอบสิทธิบัตร ขอเสนอแนะหนึ่งคือควรมีการปรับโครงสร้างค่าธรรมเนียมให้สูงขึ้นกว่านี้อาจจะเพิ่มขึ้นได้อีก 5-10 เท่าเพื่อให้ใกล้เคียงกับประเทศที่พัฒนาแล้ว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเป็นการสร้างรายได้ให้แก่กรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อนำไปพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ในการกระบวนการตรวจสอบรายละเอียดการประดิษฐ์ ที่ขณะนี้ปัญหายู่นั้น คาดว่าหากไทยเป็นสมาชิกสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตรแล้วสามารถลดปัญหาเรื่องความล่าช้าของกระบวนการได้ ดังนี้

1. สามารถลดเวลาในการตรวจสอบเบื้องต้นถึงความสมบูรณ์ต่างๆ ของคำขอนั้นๆ ได้ เพราะคำขอที่ยื่นผ่าน PCT นั้นได้มีการตรวจสอบเบื้องต้นมาแล้วถึงความสมบูรณ์ต่างๆ ของคำขอสิทธิบัตรในระหว่างขั้นตอนระหว่างประเทศ (International Phase)

2. สำนักสิทธิบัตรสามารถลดขั้นตอนในการดำเนินการโดยเฉพาะขั้นตอนการตรวจค้นและตรวจสอบรายละเอียดการประดิษฐ์ จากการที่มีผลการตรวจค้นระหว่างประเทศและผลการ

ตรวจสอบระหว่างประเทศ ที่เป็นเอกสารที่แสดงให้เห็นว่าการประติษฐานนั้นมีคุณสมบัติเพียงพอหรือไม่ต่อการได้รับการจดทะเบียนสิทธิบัตร

5.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานวิจัย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าเนื่องจากกระบวนการคุ้มครองสิทธิบัตรตามสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตรเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่สำหรับประเทศไทย ยังมีนักประดิษฐ์จำนวนไม่มากนักที่มีความรู้ ความเข้าใจในสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร หรือตัวแทนสิทธิบัตรที่เข้าใจในเรื่องนี้ก็จะตัวแทนสิทธิบัตรที่อยู่ในสำนักงานกฎหมายที่มีการดำเนินการสิทธิบัตรแทนนักประดิษฐ์ต่างชาติ หรือแม้กระทั่งเจ้าหน้าที่สำนักสิทธิบัตรก็มีผู้รู้และเข้าใจในเรื่องนี้อยู่เฉพาะในกลุ่มคณะทำงานเท่านั้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐจะต้องให้ความรู้แก่ประชาชนในส่วนต่างๆ ให้ความรู้ในเรื่องสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตรอย่างแท้จริง เพื่อทำให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อบุคคลทุกฝ่ายในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสนธิสัญญานี้

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยต่อเนื่อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้จะจัดทำการศึกษาต่อจากงานวิจัยนี้หรืองานวิจัยเรื่องอื่น ๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์กับงานวิจัยนี้ คือ

1. ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะนักประดิษฐ์ที่มีการยื่นคำขอสิทธิบัตรในต่างประเทศเป็นจำนวนมากซึ่งเป็นสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับนักประดิษฐ์ชาวไทยส่วนใหญ่ ดังนั้นดังนั้นหากผู้สนใจต้องการศึกษาต่อ ควรศึกษาถึงผลกระทบต่อนักประดิษฐ์ไทยส่วนใหญ่ด้วยเพื่อรับทราบความคิดเห็นและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างแท้จริง
2. ผู้วิจัยควรจะมีพื้นฐานความรู้หรือประสบการณ์หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะสิทธิบัตรด้วย จึงจะทำให้เข้าใจในกระบวนการหรือการรวบรวมข้อมูลต่างๆ รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้งและตอบสนองวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย